

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

(Προδημοσίευση άρθρου
προορισμένου για τον τόμο σε μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη)
— Συμβολή στη δημιουργία μιας Κυβερνητικής
εγκληματολογικής επιστήμης—

Γιάννης Πανούσης

Αναπληρωτής Καθηγητής
Νομικής Θράκης

Α. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πολλοί ισχυρίζονται ότι τα μαθηματικά μας καθησυχάζουν στο "απλοϊκό μας όραμα". Η ακρίβεια και η λιτότητά τους μας δίνουν ένα αίσθημα ασφάλειας. Τα λάθη αποκλείονται και η βεβαιότητά μας για την τάξη των πραγμάτων αποκτά διάρκεια (Ζαν-Πιερ Μπενζεκρί 1987).

Όμως η πεμπτουσία της ζωής και της δράσης δεν είναι η απαρίθμηση, αλλά η φαντασία. Ο Η/Υ δίνει ψευδαισθήσεις λύσεων. Άλλοτε μέσω εξαντλητικής βιβλιογραφίας, η οποία όμως δεν έχει "αφομοιωθεί" από τον ερευνητή κι άλλοτε μέσω "ακριβοδίκαιων" αποφάσεων που βρίσκουν όμως αντίθετα τα αισθήματα δικαιοσύνης και επιείκειας όλων μας. Κερδίζεις χρόνο, αλλά σίγουρα δεν κερδίζεις πείρα (Ζαν-Πωλ Μαλριέ, 1987) όταν θέλεις να αντικαταστήσεις τη "ζωή" με την "απεικόνισή της".

Η ταύτιση λογικής και επιστήμης σκοτώνει κάθε τι το α υ σ τ η ρ ά π ρ ο σ ω π ι κ ό και φαίνεται να λησμονεί όπ τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται ο κόσμος (ακόμα και ο τεχνητός κόσμος των Η/Υ) δεν μπορεί να είναι παρά α ι σ θ ή μ α τ α (P. Feyerabend, 1986). Γιατί μόνον έτσι αξίζει να τον βιώνει κανείς αλλά και ν' αγωνίζεται για κάτι καλύτερο.

Β. ΑΠΟ ΤΗ ΒΑΣΙΚΗ ΝΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΥΣ Η/Υ

1. Η έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες.

Η έρευνα στις Νομικές σχολές συνιστά —ή θάπρεπε να συνιστά— το κατεξοχήν μέσον "αυτοελέγχου". Η διεύρυνση και εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο προϋποθέτει αρμονική και οργανωμένη σύνδεση ανάμεσα στην παρεχόμενη νομική παιδεία και στην εφαρμοσμένη νομική έρευνα. Ο τύπος του πανεπιστημιακού κ α - θ η γ η τ ή - ε ρ ε υ ν η τ ή (Κ. Κεραμέα, 1979) κυριάρχησε στα δυτικοευρωπαϊκά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα μέχρι που η εξειδίκευση και η εξέλιξη των επιστημονικών κλάδων κατέστησε αδύνατη την αντιμετώπιση των ερευνητικών ζητημά-

των από έναν και μοναδικό επιστήμονα και επέβαλε τη συλλογική και πολυκλαδική προσέγγισή τους.

Η αυτοδύναμη ερευνητική δραστηριότητα και επίδοση συχνά χανόταν μέσα σε απροσδιόριστες ατομικές αναζητήσεις αφού οι στόχοι και η μεθοδολογία της έρευνας ήσαν εμφανείς μόνο στον ίδιο το "μοναχικό ερευνητή".

Η αποκοπή όμως της νομικής έρευνας από πρακτικά εφαρμόσιμα αποτελέσματα και η "μη-μετάγγιση" του ερευνητικού πνεύματος —μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία— στους φοιτητές καθιστούσαν αδύνατο το διεπιστημονικό προβληματισμό. Στη νομική επιστήμη πρέπει κάποια στιγμή το συγκεκριμένο πρόβλημα να κατισχύσει της αφηρημένης έννοιας (Κ. Κεραμέας, 1979). Ο ατομικός, μονοκλαδικός χαρακτήρας και το απροσδιόριστο και ασαφές περιεχόμενο της έρευνας καταλήγουν είτε στο να μη λαμβάνονται υπόψη όλα τα δεδομένα του προβλήματος και της λύσης του (ημι-αληθής γνώση) είτε στο να παράγεται άχρηστη για την επιστήμη και την κοινωνία (στεγνή δογματική προσέγγιση).

Η ομαδική έρευνα —η οποία σε καμία περίπτωση δεν αποκλείει την ατομική συμβολή του κάθε ερευνητή ξεχωριστά (Γ. Κουκιάδης, 1979)— επιτρέπει τη σφαιρική αντιμετώπιση μιας "υπόθεσης" αφού η εξειδίκευση του αντικειμένου, η πολλαπλότητα των προσεγγίσεων, η οργάνωση και ο συντονισμός δεν είναι δυνατόν να επαφίονται στην οσοδήποτε φιλότιμη ή φιλόδοξη προσπάθεια του ενός.

Το περιεχόμενο της έρευνας, η μέθοδος και τα μέσα ανάλυσης προσδιορίζονται από την ιδιορρυθμία του αντικειμένου της κάθε επιστήμης (Γ. Κουκιάδης, 1979), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μπορούμε να υπερβούμε τη συστηματικότητα, τη σαφήνεια, τη συνέπεια και την ακρίβεια στην επεξεργασία του πρωτογενούς μας υλικού (Α. Φατούρος, 1979). Ούτε όμως η διαδικασία "φανερώματος του κρυφού" εξαντλείται με την κλασική δογματική ερευνητική μέθοδο. Διαστάσεις όπως η ιστορική, η φιλοσοφική, η πολιτικοκοινωνική καθιστούν αναγκαίο τον εμπλουτισμό της έρευνας στη νομική επιστήμη με μεθόδους των κοινωνικών επιστημών. Έτσι η θεωρητική μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών και η χρήση των εμπειρικών ερευνητικών μεθόδων τους έρχονται αρωγοί στην αναζήτηση του νομικού (Α. Φατούρος, 1979).

Ερωτηματολόγια, στατιστικές, συμμετοχικές παρατηρήσεις διανθίζουν το "δέον" με τις πραγματικές διαστάσεις του "όντος". Στα φαινόμενα που γεννάει η κοινωνική συμβίωση, όπως π.χ. το έγκλημα, η έρευνα δεν μπορεί να μη συνεκτιμά τις μεταβολές στις κοινωνικές σχέσεις και την αντανάκλασή τους στην ατομική συνείδηση. Η επαναβεβαίωση της (αυταπόδεικτης) αλήθειας του δόγματος ή η δικαίωση της αφηρημένης "υπόθεσης" του ερευνητή δεν είναι ούτε αρκετά ούτε πειστικά επιχειρήματα για τη διεξαγωγή επιτυχούς έρευνας στο χώρο των κοινωνικών επιστημών.

2. Σύγχρονες τάσεις στη διεξαγωγή έρευνας.

Η επιστημονικο-τεχνική πρόοδος επιφέρει αλλαγές στην κατεύθυνση και το περιεχόμενο πολλών επιστημών.

Τα μαθηματικά και η κυβερνητική καταλαμβάνουν δυναμικά την πρώτη θέση στις ερευνητικές μεθόδους — ιδίως μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η συστημική έρευνα μας επιβάλλει να μην ασχολούμαστε μόνο με μεμονωμένα στοιχεία ενός εξεταζόμενου φαινομένου, αλλά να ερευνούμε τις λειτουργίες ολόκληρου

του συστήματος ως ενιαίου σχηματισμού. Κι αυτό μπορεί να γίνει μόνον αν πάψουμε να αδρανούμε ή να εξορκίζουμε —με δογματισμούς και προκαταλήψεις— την εισδοχή της πληροφορικής στο χώρο της κοινωνικής έρευνας (Β. Κανελλόπουλος, 1987).

Η διαφοροποίηση και η ολοκλήρωση είναι τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης επιστήμης. Η π ρ ώ τ η συνίσταται στη διαπίστωση ότι μέσα σ' έναν κλάδο αναπτύσσονται νέα στοιχεία τα οποία υπερβαίνουν τα όρια του γνωστικού αντικείμενου του κλάδου αυτού και αποσπώνται από τη "μητρική" επιστήμη, διεκδικώντας σχετική αυτονομία. Η δ ε ύ τ ε ρ η συνίσταται στην τάση διεξόδου και συγχώνευσης των στοιχείων μιας επιστήμης σε μian άλλη, χωρίς βέβαια να πρόκειται για μηχανιστική συνένωση ή για απλή μεταφορά μεθόδων.

Η επιστημονικο-τεχνική πρόοδος έχει ενεργοποιήσει διεργασίες ολοκλήρωσης διαφόρων επιστημονικών κλάδων με τα μαθηματικά και την κυβερνητική. Έτσι σήμερα μιλάμε για Κυβερνητική βιολογία (*Andree Goudot-Perrot*, χ. χρ.), για νομική πληροφορική (Τ. Μαρίνος, 1980) κλπ.

Η είσοδος των ηλεκτρονικών υπολογιστών στο χώρο του δικαίου (*Al. Chouraqui*, 1974) είναι πλέον γεγονός. Είτε ως τράπεζες πληροφοριών, είτε ως μέσα διδασκαλίας και έρευνας, είτε ως αυτοτελές μάθημα (π.χ. Νομοπληροφορική) αποτελούν πραγματικότητες. Η αρχειοθέτηση, επεξεργασία και μετάδοση της πληροφορίας (Τ. Μαρίνος, 1980), η κωδικοποίησή της νομοθεσίας και η καταγραφή της νομολογίας καθώς και η προετοιμασία δικαστικών αποφάσεων είναι μερικά από τα "οράματα" ή τα προγράμματα της ηλεκτρονικής διοίκησης και απονομής της δικαιοσύνης.

Η "δικαιομετρία" (*jurimetrics*) (Κ. Πόπωτας, 1987) συμβάλλει στη συνάντηση του δικαίου με την κοινωνική πραγματικότητα. Και με την έννοια αυτή είναι κατ'αρχήν θετική.

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, ως εργαλείο της νομικής εκπαίδευσης και έρευνας¹, εισέρχεται καταλυτικά μέσα στο κύκλωμα " γ ν ώ σ η - δ ά σ κ α λ ο ς - φ ο ι τ η τ ή ς " (Α. Ι. Πασιάς, 1979), διαφοροποιώντας τόσο τη διδασκαλία όσο και τον έλεγχο των γνώσεων. Η νομική τεκμηρίωση διευκολύνεται, η νομολογιακή θεμελίωση γίνεται άμεσα προσιτή², η στατιστική απεικόνιση δεν χρειάζεται πλέον κόπο δεκάδων ωρών (*G. Barbey*, 1971). Η εξοικείωση δασκάλου και φοιτητή στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια νέα "παιδαγωγική σχέση" όπου η εμπειρική γνώση —χωρίς βέβαια να αντικαθιστά τη ζωντανή διδασκαλία— αντικειμενοποιεί τα στοιχεία του γνωστικού πεδίου και καθιστά δυνατή την προσπέλαση στον όγκο της ύλης.

Χωρίς να υποκαθιστούν το δάσκαλο και τη διδασκαλία οι Η/Υ επιτρέπουν τη μαζική παιδεία και ταυτόχρονα διευκολύνουν την εξατομικευμένη επίδοση (Α.Ι.Πασιάς, 1979).

3. Η Εγκληματολογική έρευνα.

Η εφαρμοσμένη εγκληματολογική έρευνα έχει πολύ καθυστερήσει στην Ελλάδα. Πρωτεργάτης ενός νέου συλλογικού τρόπου δουλειάς υπήρξε ο αείμνηστος Καθηγητής Ηλίας Δασκαλάκης. Οι έρευνες τις οποίες διεύθυνε στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (όπως π.χ. Η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα 1983, Ο θεσμός της φυλακής (προς

έκδοσιν) είναι υποδείγματα του είδους.

Κατά τα λοιπά η καθαρή (=βασική) εγκληματολογική έρευνα που διεξάγεται (όταν διεξάγεται) στα Πανεπιστήμια έχει θεωρητικό συνήθως χαρακτήρα και δεν αποσκοπεί στην αλλαγή των "καταστάσεων" (αστυνομίας, φυλακών κ.λ.π.) (Γ. Πανούσης, 1987).

Η έλλειψη Ινστιτούτων, Εργαστηρίων και Ερευνητικών μονάδων με ανάλογη τεχνική υποδομή (κύρια Η/Υ) υποχρεώνει τους επιστήμονες που ασχολούνται με τον κλάδο αυτό να επιδίδονται κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν σε "αιτιοκρατικές υποθέσεις" μειώνοντας τις δυνατότητες κατάρτισης ειδικών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Η αναζήτηση "γενικών νόμων" ή η κατάστρωση "τυπολογιών" έχει ανασχέσει έρευνες σχετικές με τα ίδια τα "γεγονότα" και τους "πρωταγωνιστές" (Κ. Σπινέλλη, 1985).

Η μεθοδολογία προσέγγισης έχει έντονα επηρεαστεί από το δεοντολογικό εναγκαλισμό του ποινικού δικαίου και κινείται σε ερμηνευτικά επίπεδα χωρίς να εμβαθύνει στην κοινωνική (εμπειρικά θεμελιωμένη) βάση του φαινομένου "έγκλημα".

Πώς όμως θα εισέλθει η Εγκληματολογία —με μοναδικό διαθέσιμο εργαλείο το μολύβι και την έμπνευση (στυλ Πουαρώ ή Σέρλοκ Χολμς)— στην ηλεκτρονική εποχή; Είτε πρόκειται για έναν εγκληματία που χρησιμοποιεί τον Η/Υ για να τελέσει την πράξη του είτε πρόκειται για τον ποινικό μηχανισμό που χρησιμοποιεί τον Η/Υ για να αντιμετωπίσει το έγκλημα και τους εγκληματίες, ο σύγχρονος ερευνητής εγκληματολόγος μοιάζει σαστισμένος μη γνωρίζοντας πως πρέπει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα.

Κατά την άποψή μας πάντως και ανεξάρτητα από τις επιφυλάξεις που γενικά διατυπώνονται στη συνέχεια, νομίζουμε ότι η εγκληματολογική έρευνα πρέπει να διεξάγεται κύρια από τα Ινστιτούτα Εγκληματολογίας ή συναφή Ερευνητικά Κέντρα με χρηματοδότηση του Κράτους. Μόνο σε θέματα εθνικής ασφάλειας θα μπορούσαν οι Η/Υ του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή της Δημόσιας Τάξης να "σιγούν". Διαφορετικά οι ερευνώντες εγκληματολόγοι θα έχουν αμετάκλητα καταδικαστεί να διεξάγουν σισύφειες και άνευ κοινωνικού αντικρύσματος έρευνες.

Με τις σκέψεις αυτές, ότι δηλαδή όπου αναφέρουμε στη συνέχεια Η/Υ, εννοούμε έναν Η/Υ με τερματικά στα Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα Εγκληματολογίας της χώρας, προσεγγίζουμε τα σχετικά προβλήματα.

Γ. Η/Υ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ

1. Η Ηλεκτρονική εγκληματικότητα.

Ως ηλεκτρονική εγκληματικότητα μπορούμε να ορίσουμε το σύνολο των εγκλημάτων που σχετίζονται άμεσα με την κατάχρηση των δυνατοτήτων των Η/Υ (Θ. Γιαννόπουλος, 1986).

Πέρα από τα ζητήματα που αναφέρονται στην εισδοχή του Η/Υ στην ιδιωτική σφαίρα του πολίτη και στη διακινδύνευση των ατομικών του ελευθεριών (Κ. Μαυριάς, 1982), η κατάχρηση του Η/Υ μπορεί να επεκταθεί στο χώρο της οικονομικής εγκληματικότητας και να αποτελέσει το όργανο με το οποίο διαπράττεται μια αξιόποινη συμπεριφορά (ένα είδος "εγκλήματος επαγγελματικής απασχολήσεως") (Ν. Κουράκης, 1982).

Η "μνήμη" των άπειρων συνδυασμών που προσφέρει ο Η/Υ επιτρέπει την καταστράτηγηση του νόμου μέσα από εγγραφές ή διαγραφές στις καρτέλλες του εγκεφάλου. Η βιομηχανική κατασκοπεία, η φοροδιαφυγή, η εκμετάλλευση πληροφοριών λόγω εμπιστευτικής θέσης, οι υπερκοστολογήσεις και οι καταχρήσεις είναι μερικές μόνον από τις περιπτώσεις που μπορούν να ανακύψουν. Το πέρασμα από το λαθεμένο προγραμματισμό στον απατηλό χειρισμό των Η/Υ είναι δυσδιάκριτο (Θ. Γιαννόπουλος, 1986). Ο "σκοτεινός αριθμός" της εγκληματικότητας στο χώρο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας μετατρέπεται σε "μαύρη άβυσσος". Ένα καλώδιο, μια ταινία εγγραφής και μία οθόνη είναι αρκετά όχι μόνο για να κρύψουν ή να παραποιήσουν "παραστατικά" την αλήθεια, αλλά για να μη την αφήσουν να εμφανιστεί στο χώρο του πραγματικού. Σε μια μικροκλοπή μέσα στην οικογένεια η οποία δεν καταγγέλθηκε στην αστυνομία έχουμε τουλάχιστον δύο που τη γνωρίζουν: ο δράστης και ο γονιός που αποσιώπησε το γεγονός. Στην ηλεκτρονική αφανή εγκληματικότητα έχουμε μόνο το δράστη. Οι Η/Υ συνήθως δεν ομολογούν ούτε επιχειρηματολογούν κατά του χειριστή τους.

Μπορούμε επομένως να μάθουμε την τέλεση του εγκλήματος μόνον όταν —σπάνια και για άλλους λόγους— συλλάβουμε το δράστη. Οι μορφές της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας είναι πολλές: α) ά λ λ ο τ ε τα εγκλήματα τελούνται εκτός Η/Υ (π.χ. αλλαγή της δισκέτας), β) ά λ λ ο τ ε κατά την ομαλή λειτουργία του Η/Υ, χωρίς δηλαδή παρέμβαση στο πρόγραμμα ή στα στοιχεία (π.χ. πρόσβαση σε πληροφορίες χωρίς νόμιμο δικαίωμα), γ) ά λ λ ο τ ε με παρέμβαση στα στοιχεία που επεξεργάζεται ο Η/Υ (π.χ. τροφοδοσία με λαθεμένα δεδομένα) και δ) ά λ λ ο τ ε με παρέμβαση στο *logiciel*, στην καρδιά του Η/Υ (π.χ. αλλαγή του προγράμματος, "δούρειος ίππος") (M. Masse, 1980).

Ας μη ξεχνάμε τέλος ότι σήμερα ακόμα και το οργανωμένο έγκλημα, προτιμάει αυτό το χώρο δράσης από τη βρωμερή επιχείρηση των ναρκωτικών (R. Sugarman, 1979) με αποτέλεσμα να εντείνονται αντίστοιχα οι επίσημες έρευνες για μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου³.

2. Ο Ηλεκτρονικός εγκληματίας.

Ο σύγχρονος αυτός παραβάτης του νόμου ανατρέπει εντελώς το κλασικό "στερεότυπο" που απεικονίζει τον εγκληματία ως νεαρό άνεργο, αμόρφωτο, φτωχό (Ηλ. Δασκαλάκης, 1985).

Ο δράσης της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας έχει τέλεια εξειδικευμένες γνώσεις και τεχνικές ικανότητες, ασχολείται με την οικονομία, τη διοίκηση και τις επιχειρήσεις, διαθέτει λευκό ποινικό μητρώο και εμφορείται από κερδοσκοπικά κίνητρα ή πολιτικές φιλοδοξίες (Θ. Γιαννόπουλος, 1986). Οι σύγχρονοι "τεχνολογικοί κλέφτες" (*technological thieves*) (R. Farr, 1975) έχουν κοινωνικό κύρος, διαθέτουν πρόσβαση στον Τύπο και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, συμμετέχουν στη δημόσια ζωή και γνωρίζουν την προηγμένη τεχνολογία σε βαθμό που τους επιτρέπει να τη "χειρίζονται" ανάλογα. Κανένα σύστημα ασφαλείας (διπλών ή τριπλών κωδικών τύπου *Data Encryption Standard*) (R. Sugarman, 1979) δεν επαρκεί όταν ο "κλέφτης" βρίσκεται μέσα στο κύκλωμα. Απάτες σε τραπεζικά τσεκ, παράνομες παρακολουθήσεις τηλεφώνων και μαγνητοφωνήσεις συνομιλιών (R. Farr, 1975) συνιστούν τη συνήθη πρακτική του ηλεκτρονικού εγκληματία, ο οποίος τις περισσότερες φορές εργάζεται σε υπαλληλική θέση ή σε διευθυντικό

πόστο στην εταιρεία ή Οργανισμό όπου διαπράττει και το έγκλημά του (Αστυν. Επιθ. 1987).

Πρόκειται για "υπερ-προσαρμοσμένους" εγκληματίες οι οποίοι συνδυάζουν το παιχνίδι με τη μηχανή ("είναι μια πρόκληση να εξαπατήσεις έναν Η/Υ") (F. Gruhier-F. Hauter, 1980) με το εύκολο κέρδος, αφού τα "θύματα-εταιρείες" συνήθως προτιμούν ένα διακριτικό συμβιβασμό από ένα σκάνδαλο που θα έβλαπτε την επιχείρηση.

Το γεγονός ότι η σωματική παρουσία του δράστη κατά την τέλεση του εγκλήματος δεν είναι απαραίτητη καθώς και το ότι τα ηλεκτρονικά εγκλήματα δεν έχουν σύνορα (Br. Goldstein, 1983) δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο τον εντοπισμό του δράστη, των δραστών ή του κυκλώματος.

Ο *compu-criminal* (ηλεκτρονικός εγκληματίας) γέννησε τον *compu-cop* (ηλεκτρονικός αστυνομικός) και οι δύο μαζί έχουν επηρεάσει τις σύγχρονες τάσεις του ποινικού δικαίου και της εγκληματολογίας. Το μεν πρώτο αναζητεί ειδικούς νόμους για να ελέγξει την εγκληματικότητα αυτού του τύπου, ενώ η δεύτερη προσπαθεί να προσανατολίσει την πρόληψη κατά τρόπο που να μη θίγει τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών.

Δ. Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΥΣ Η/Υ

1. Οι ευκολίες.

Η ανάγνωση των νομικών ζητημάτων ως επικοινωνιακών-κυβερνητικών (Χ. Δημόπουλος, 1986) επιτρέπει να επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε την εγκληματολογία κάτω από αυτό το νέο πρίσμα.

Ο "μηχανοποιημένος" ή ιατροποιημένος εγκληματίας αποκτά έναν αυτοματοποιημένο-εξαρτημένο χαρακτήρα (Χ. Δημόπουλος, 1986) όπου η μνήμη και η αναστροφή δράση διευκολύνουν την κατάρτιση προγραμμάτων μεταχείρισης με στόχο τη σωφρονιστική αναπροσαρμογή του μη-προσαρμοσθέντος ή και εγκληματίσαντος ατόμου.

Πέρα όμως από την εγκληματολογική-σωφρονιστική αξιοποίηση της κυβερνητικής ένα ευρύ πεδίο ολοκλήρωσης ανακύπτει στο χώρο της Ανακριτικής. Ίσως ο μη-δικαιϊκός αυτός εγκληματολογικός κλάδος να είναι ο πλέον πρόσφορος για την πρακτική σύνδεση μαθηματικών και εγκληματολογίας. Βέβαια δεν πρέπει να παραβλέπει κανείς τη μέχρι σήμερα χρήση των μαθηματικών στην κατάρτιση των εγκληματολογικών στατιστικών (M. Duverger, 1978, Χ. Κωνσταντόπουλος, 1985, Β. Φιλίας, 1977). Με τον καιρό όμως κρίθηκε απαραίτητη η μετάβαση από τα απλά στα σύνθετα μαθηματικά και η εφαρμογή των μεθόδων της κυβερνητικής στα πλαίσια μιας συστημικής προσέγγισης του εγκλήματος.

Η έρευνα για το έγκλημα εντάσσεται μέσα σε ένα "κυβερνητικό σύστημα" το οποίο προϋποθέτει επεξεργασία μεθοδολογικών αρχών για μαθηματικοποίηση και αυτοματοποίηση του πληροφοριακού υλικού. Η τυποποίηση π.χ. του *modus operandi* και η τήρηση πλήρους *dossier de personnalite* με τη σχετική τροφοδότηση του Η/Υ αποτελούν μια στοιχειώδη αρχή δημιουργίας Τράπεζας Πληροφοριών. Η καταγεγραμμένη "εγκληματολογική είδηση"⁴ αποτελεί τη βάση σχηματισμού της Κυβερνητικής Ανακριτικής ως ειδικού κλάδου ο οποίος χρησιμοποιεί αυτοματοποιημένα πληροφοριακά συστήματα με στόχο την αποτελεσματικότερη

δράση των διωκτικών αρχών, εξιχνίαση του εγκλήματος και αποκάλυψη της ταυτότητας του δράστη. Η Ανακριτική από τη μια πλευρά και η Κυβερνητική από την άλλη συνδέονται κατά τρόπο που δημιουργεί ένα ενιαίο, πλήρες και αυτοτελές σύστημα γνώσεων.

Βέβαια ως "θυγατρικός κλάδος" η Κυβερνητική Ανακριτική έχει πολύ δρόμο μπροστά της για να "απογαλακτιστεί", να αποκτήσει ανεξάρτητη θεωρία, αντικείμενο, δομή και να καθορίσει επακριβώς τις σχέσεις της με τις μητρικές επιστήμες, κύρια την Εγκληματολογία και την Ποινική Δικονομία. Έτσι π.χ. η μαθηματικοποίηση των δεδομένων δεν πρέπει να οδηγήσει και σε εξαφάνιση της ποιοτικής τους αξιολόγησης, η οποία αποτελεί τη βάση της εγκληματολογικής ερμηνείας. Ο φορμαλισμός και η τυποποίηση, οι γραφικές απεικονίσεις και οι αυτοματοποιημένες πληροφορίες⁵ αποτελούν τεχνικές που δεν πρέπει να αντιστρατεύονται την ανθρώπινη υπόσταση του κάθε εγκληματία. Οι κίνδυνοι, που περικλείει η εφαρμογή της Κυβερνητικής Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής (Χ. Δημόπουλος, 1986), συντρέχουν και στην περίπτωση της επέκτασης της Κυβερνητικής Ανακριτικής πέραν ορισμένων ορίων. Η ενσωμάτωση της νέας τεχνολογίας δεν απαλλάσσει την (Κυβερνητική) Εγκληματολογική επιστήμη από την υποχρέωση να διαμορφώσει θεωρία, διαδικασία, μηχανισμούς και θεσμούς ελέγχου της εισδοχής των "αριθμών" και των πληροφοριών στο χώρο των αδύτων της ανθρώπινης ψυχής (είτε αυτή εκδηλώνεται με αντικοινωνική συμπεριφορά, είτε "τολμάει" το πέρασμα στην (εγκληματική) πράξη).

Η επεξεργασία τρόπων, μέσων και μεθόδων βελτίωσης του πληροφοριακού υλικού για το έγκλημα και τον εγκληματία δεν μπορεί να προσβάλλει τα ατομικά δικαιώματα του πολίτη ούτε την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Η χρήση των Η/Υ ως συμβολή της Κυβερνητικής σε νέους εγκληματολογικούς τομείς δεν μπορεί να γίνει μηχανιστικά· πρέπει να ενσωματωθούν αρμονικά μέσα στην εγκληματολογική θεωρία και τις εγγυήσεις του συντάγματος ή της ποινικής δικονομίας.

Η διερεύνηση της προσωπικότητας του εγκληματία, η καταγραφή των κρατούμενων και η κατανομή τους σε διαφορετικά σωφρονιστικά καταστήματα, η αποτίμηση των συστημάτων σωφρονιστικής μεταχείρισης (*6eme Colloque*, 1987), η ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στα σωφρονιστικά καταστήματα και τις άλλες υπηρεσίες και οργανισμούς μέσω Η/Υ (*4eme Colloque*, 1984), το ύψος της υποτροπής (*M. Boudon*, 1965), η τήρηση των ποινικών μητρώων⁶, ο έλεγχος των τελούντων σε καθεστώς *probation*, η τήρηση πλήρους δοσσιερ για τον κάθε κρατούμενο —χωρίς τις υποκειμενικές εγγραφές κοινωνικών λειτουργών και διευθυντών φυλακών—, η τήρηση αρχείου καταζητούμενων, γραφικών χαρακτήρων, *modus operandi*, δακτυλικών αποτυπωμάτων, αποτελούν ορισμένες από τις δυνατότητες που παρέχει η πληροφορική στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Ήδη το *portrait parle* του *Bertillon* (Στ. Αλεξιάδης, 1986) έχει αντικατασταθεί όχι από κάποιο άλμπουμ φωτογραφιών που έχει μαζί του κάθε αστυνομικός⁷, αλλά από την απεικόνιση του προσώπου του δράστη στην οθόνη του Η/Υ. Και όχι μόνον αυτό. Καθώς οι Η/Υ έχουν άπειρα μεγαλύτερες δυνατότητες από τον άνθρωπο, μπορούν να αναγνωρίσουν αντικείμενα και πρόσωπα ακόμα κι όταν το ανθρώπινο μάτι ή η αντίληψη εξαπατώνται. Εγγράφοντας ένα πρόγραμμα στο οποίο "εφιστάται η προσοχή του Η/Υ" σε ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός ανθρώπου, ο *neural network computer* αναγνωρίζει ακόμα και μεταμφιεσμένα άτομα (*Michael Rogers*, 1987). Μιμούμενος τις διασυνδέσεις των νευρώσεων του

ανθρώπινου εγκεφάλου ο ειδικός αυτός Η/Υ αναγνωρίζει έναν άνθρωπο είτε αυτός φοράει γυαλιά, είτε έχει προσθέσει ψεύτικο μουστάκι.

Το επίτευγμα αυτό της τεχνολογίας μας δείχνει τις τεράστιες δυνατότητες που παρέχει η Κυβερνητική Εγκληματολογική επιστήμη στην αποτελεσματική δίωξη του εγκλήματος.

Η συγκέντρωση, μελέτη, αξιολόγηση και χρησιμοποίηση του ανακριτικού υλικού συνιστά στην πραγματικότητα ένα πολυ-σύνθετο πληροφορικο-λειτουργικό σύστημα, η οργάνωση και η διεύθυνση του οποίου παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα. Η πρακτική της *AD HOC* παροχής στοιχείων πληροφόρησης από άτομα ή υπηρεσίες έχει αποτύχει γιατί η υποκειμενική εκτίμηση των μεν και η γραφειοκρατική καθυστέρηση των δε στην ουσία καθιστούν άχρηστη ή ανεπίκαιρη την οποιαδήποτε πληροφορία.

Η φύλαξη, η επεξεργασία, η άμεση μετάδοση και χρησιμοποίηση των πληροφοριών, οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις αντικειμένων και ανθρώπων, η σύνδεση κοινωνικής εμπειρίας και τεχνικοεπιστημονικής γνώσης προϋποθέτουν τη χρήση Η/Υ. Οι παραδοσιακές μέθοδοι της αντεγκληματικής πολιτικής έχουν δώσει τη θέση τους σε τυποποιημένες αρχικές πληροφορίες και επεξεργασμένα πακέττα λύσεων⁸. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν σημαίνει αυτόματα και υποβάθμιση του ρόλου του εμπειρογνώμονα, του ανακριτή ή του δικαστή. Η πληροφόρηση δεν είναι παρά η σημασιοδότηση του περιεχομένου που προσλαμβάνουν και όχι η αξιολόγησή του. Οι πληροφορίες που μέσω σημάτων δίνονται στον παραλήπτη για να μην είναι δυνατό να επηρεάζονται από συγκεκριμένες συνθήκες (π.χ. αριθμός ενδιάμεσων δεκτών, διαδικασία μετάδοσης) κωδικοποιούνται στη μνήμη κυρίως των ψηφιακών Η/Υ μέσω ειδικών συστημάτων σήμανσης⁹. Με τον τρόπο αυτό ο Η/Υ έχει την ικανότητα να εκτελεί καθορισμένες τυπικολογικές πράξεις και να "αναγνωρίζει" οπτικές παραστάσεις. Ενώ δηλ. ο άνθρωπος αποκτά απλώς μια υποκειμενική παράσταση του αντικειμένου, ο Η/Υ αντιδρά με κωδικοποιημένες απαντήσεις-λύσεις, αφού έχει διδαχθεί να επεξεργάζεται τα συγκεκριμένα σήματα.

Κι εδώ είναι το περίεργο. Ενώ η μηχανή προγραμματίζεται —από τους ειδικούς του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή του Δικαστηρίου ή της Αστυνομίας¹⁰— να προσλαμβάνει και να επεξεργάζεται τα σήμερα σύμφωνα με ένα αυστηρό σύστημα τυπικών κανόνων, ο άνθρωπος (δικαστής ή αστυνομός) προβαίνοντας σε λογική επεξεργασία της πληροφόρησης και αξιολογώντας την, δεν φαίνεται να συνδέεται με κάποιο σύστημα τυποποιημένων και απαραβίαστων κανόνων. Η "ορθή απόφαση" δεν συναρτάται συνεπώς απόλυτα με την ορθή πληροφόρηση. Η συνείδηση, η επιείκεια και η εξατομίκευση παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξαγωγή του τελικού "αποτελέσματος".

Τα "μάτια" και τα "αυτιά" (*N. Winer*, Χ. Χρ.) των Η/Υ τους επιτρέπουν να συλλάβουν και να απεικονίσουν το αντικείμενο, αλλά η ανθρώπινη κρίση είναι αυτή που θα δώσει το αποτέλεσμα-λύση στην ανθρωπο-μηχανική αυτή διεργασία με κριτήρια ηθικο-κοινωνικά. Το έγκλημα, ως πολυσυστατικό σύστημα με αιτιακές, χωροχρονικές και άλλες διασυνδέσεις και συσχετίσεις, μπορεί να μελετηθεί πολύμορφα, αφού οι πηγές πληροφόρησης γι' αυτό είναι περισσότερες της μιας. Το υποκείμενο, το αντικείμενο, οι συνθήκες του εγκλήματος συνθέτουν ορισμένες από τις πηγές. Η μετάβαση από το "πρωτότυπο" στο μαθηματικό τύπο απεικόνισης περνάει μέσα από υλικές και λογικές κατηγοριοποιήσεις που συμβάλλουν στην κατασκευή αυτοματοποιημένων συστημάτων συλλογής και επεξεργα-

σίας της πληροφορίας, χωρίς όμως να χάνεται η "πρωτοτυπία" (βλ. "πρόσωπο εγκληματία") της αρχικής πηγής.

Το μόνιμο πρόβλημα είναι η αντικειμενικοποίηση των στοιχείων, τη στιγμή μάλιστα που πολλές ενέργειες, όπως π.χ. η πραγματογνωμοσύνη, έχουν έντονα υποκειμενικό χαρακτήρα. Η πιστή περιγραφή των ποιοτικών και ποσοτικών γνωρισμάτων ενός αντικειμένου και η παγκοσμιότητα της ισχύος του αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά του τυποποιημένου συστήματος. Βέβαια η περιγραφή ενός φαινομένου δεν σημαίνει ταυτόχρονα και κατανόηση της ουσίας του. Αυτή όμως είναι δουλειά του εγκληματολόγου κι όχι του Η/Υ.

2. Οι επιφυλάξεις.

Η δικαιομετρία, παιδί της νομοπληροφορικής, δεν πρέπει να εξαντληθεί στην παροχή στοιχείων ή στη διαχείριση του υλικού. Οφείλει να συμβάλλει κυρίως στην αναζήτηση τρόπων που θα επιτρέπουν να ελεγχθεί το δικαίωμα στην πληροφορόρηση από το δικαίωμα της πληροφορόρησης.

Θα ήταν κατά τη γνώμη μου κατάφωρη παραβίαση των ατομικών δικαιωμάτων και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και θα έθετε σε αμφισβήτηση το Κράτος δικαίου η ενδεχόμενη έκδοση δικαστικών αποφάσεων —ή γιατί όχι— ακόμα και νόμων— μέσω καρτελών Η/Υ. Τα μαθηματικά και η λογική με τη ψυχρή τους αντικειμενικότητα δύσκολα συμβιβάζονται με τις ποινικές επιστήμες που έχουν ένα κοινωνικό, ανθρωπινό και εξατομικευτικό χαρακτήρα (P. Couvrat, 1980).

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι Η/Υ απλά μας παρέχουν πληροφορίες και όχι αποδείξεις. "Καμιά δικαστική απόφαση που εμπεριέχει αξιολόγηση ανθρωπίνης συμπεριφοράς δεν μπορεί να θεμελιώνεται σε αυτοματοποιημένη χρήση πληροφοριών που ορίζουν τη φυσιογνωμία ή την προσωπικότητα του ενδιαφερόμενου" (βλ. άρθρ. 2 του γαλλικού νόμου 78-17, 6 Ιανουαρίου 1978). Οι βασικές αρχές και τα δικαιώματα του κατηγορούμενου (ακρόαση, ισότητα όπλων κλπ.) παραμένουν ισχυρές^{1 1}. Οι οποιεσδήποτε σκέψεις για δημιουργία ενός *mini*-ποινικού δικαίου ή *micro*-ποινικού δικαίου όπου η κατά συνείδηση κρίση του δικαστή θα αντικατασταθεί από μια μηχανή, πρέπει να απορριφθούν ως άκρα επικίνδυνες για τις ελευθερίες των πολιτών (P. Couvrat, 1980).

Από το σύγχρονο προβληματισμό διαπιστώνουμε ότι δεν είναι τόσο οι Η/Υ που μας ανησυχούν όσο αυτοί που τους χρησιμοποιούν και τους ελέγχουν.

Η "πληροφορική πειρατεία" (*piraterie informatique*) ή η "πληροφορική δολιοφθορά" (*sabotage informatique*) (M. Masse, 1980) εύκολα καταγγέλλονται αλλά δύσκολα αποδεικνύονται.

Η εγκληματική ενέργεια της απαγορευμένης συλλογής πληροφοριών κυρίως όταν αναφέρονται σε φυλετική προέλευση, πολιτικές, θρησκευτικές ή φιλοσοφικές ιδέες ή και σε συνδικαλιστική ένταξη και δράση του ενδιαφερόμενου (P. Sargow, 1980), καθώς και η παράνομη δημοσιοποίηση^{1 2} των παραπάνω πληροφοριών, θέτουν σε άμεσο κίνδυνο όχι μόνον τους πολίτες αλλά και τα δημοκρατικά καθεστώτα. Αν υπολογίσει δε κανείς ότι η πληροφορική μαζί με την τηλε-επεξερ-

γασία επιτρέπει τη διάπραξη *infractions transnationales*, αντιλαμβάνεται αμέσως τι περιμένει τον κόσμο ολόκληρο από μια "επιθετική" χρήση των στοιχείων αυτών.

Δεν πρέπει λοιπόν σε καμία περίπτωση τα θετικά σημεία των Η/Υ όπως π.χ. η ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης, η γνώση από μεριάς των κατηγορούμενων ή και όλων των πολιτών των ποινικών διατάξεων και των κυρώσεων που επισύρει η παραβίασή τους (M. Roger, 1980), να οδηγήσει σε μία απλουστευμένη (= συνοπτική) διαδικασία όπου το πέρασμα από το γενικό κανόνα στην ατομική περίπτωση θα αυτοματοποιηθεί. Η "άγνοια του νόμου" δεν θα συνιστά επιχείρημα πια για κανένα, αλλά και η έκδοση των αποφάσεων και η δικαστική γλώσσα και λογική δεν πρέπει να τυποποιηθούν σε βαθμό που να υποβαθμίζουν το δικανικό συλλογισμό.

Ο "ηλεκτρονικός υπολογιστής-δικαστής-ρομπότ" (P. Leclercq, 1980) δεν έχει θέση σε μια κοινωνία ανθρώπων. Αν σήμερα κριτικάρουμε την "ταρίφα" ορισμένων δικαστικών αποφάσεων για όμοια εγκλήματα, σ' ένα αυτοματοποιημένο σύστημα θα καταγγέλλουμε σίγουρα τη δυσμενή ουδετερότητα των ψυχρών καρτελλών. Σε τελική ανάλυση ίσως οι "δικαστικές πλάνες" των ανθρώπων δικαστών είναι λιγότερο βλαβερές για το κοινωνικό σύνολο απ' ότι οι "λογικές αλήθειες" των ρομπότ-δικαστών.

Η χρήση των Η/Υ πρέπει να περιοριστεί στη διευκόλυνση της εγκληματολογικής έρευνας¹³ χωρίς να την υποβαθμίζει σε παράθεση αριθμών και κωδικοποιημένων εκφράσεων (Pg. Robert, 1980). Πρέπει να την εμπλουτίζει με προϋπάρχοντα στοιχεία (δημογραφικά, οικονομικά κλπ.) και να συμβάλλει στη μείωση του *chiffre noir* (σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας) και του *chiffre d'excès* (υπερ-αντιπροσωπευτικός αριθμός ορισμένων εγκλημάτων) (Ph. Robert, 1980).

Τέλος οι Η/Υ μπορούν να διευκολύνουν τον ερευνητή να καταστρώσει το δικό του πρόγραμμα είτε χρησιμοποιώντας *ad hoc* δεδομένα, είτε επωφελούμενος από *omnibus* βάσεις που επιτρέπουν την ανάπτυξη πολύπλευρων ερευνητικών προβληματισμών (χωρίς βέβαια να "ισοπεδώνουν" τον κύριο προβληματισμό του ερευνητή).

Ας ελπίσουμε ότι η ομοιομορφία δεδομένων στην οποία τείνει η χρήση Η/Υ θα επιτρέψει μια καλύτερη κατανόηση ανάμεσα σε νομοθέτη, δικαστή, ερευνητή και πολίτη, χωρίς να χαθεί ο εξατομικευτικός χαρακτήρας της ποινικής δίκης.

Η κτήση και χρήση της πληροφορίας δεν πρέπει να οδηγήσει σε κ ρ ί σ η τ ο κ ρ ᾶ τ ο ς δ ι κ α ί ο υ (Α.Ι. Πασιάς, 1987) υπερβαίνοντας την ανθρώπινη κλίμακα και μεταβάλλοντας ένα επικοινωνιακό φαινόμενο σε μια εκδικητική μηχανή.

Ο Η/Υ δεν βρίσκει λύσεις σε προβλήματα. Ο χειριστής του διαμορφώνει και διαπλάθει την επιθυμητή λύση. Η τυφλή πίστη στον ουδέτερο χαρακτήρα του Η/Υ (Α.Ι. Πασιάς, 1987) ή η ενίσχυση της Θέμιδος με νέο —εκτός από το σπαθί και το ζυγό— (μαγικό) εργαλείο, τον Η/Υ, (D. J. Evrigenis, 1987) είναι ζητήματα που πρέπει να συζητηθούν με ιδιαίτερη προσοχή. Ο Η/Υ από μέσον έρευνας¹⁴ μπορεί να μετατραπεί σε αφέντη του ερευνητή αν δεν ρυθμιστεί νομικά η χρήση του και δεν προστατευθεί η ιδιωτική ζωή του καθένα. Η αύξηση της νομοθετικής παραγωγής, η πολυνομία (Β. Σκουρής, 1987), καταλήγει όπως είναι φυσικό και σε αύξηση των δικαστικών αποφάσεων (Σ. Σημίτης, 1980) με αποτέλεσμα να κρίνεται αναγκαία η χρήση Η/Υ για τη γνώση του ισχύοντος δικαίου.

Πρέπει όμως ταυτόχρονα ο χρήστης να γνωρίζει τους όρους συλλογής και εν

γίνει λειτουργίας του συστήματος για να είναι βέβαιος ότι έχει να κάνει με πιστή καταγραφή νομικών κειμένων και όχι με υποκειμενική ερμηνεία τους (Σ. Σημίτης, 1980). Η κακή λειτουργία των μηχανισμών νομικής πληροφόρησης, (ελαττωματική πληροφορία αφετηρίας, ελαττωματικό κανάλι κλπ.) (Α.Ι. Πασιάς, 1983) είτε οφείλεται στον όγκο του υλικού, είτε σε τεχνικές-γραφειοκρατικές δομές, μπορεί να δημιουργήσει ρήγματα στην προστασία του πολίτη όσο και αμφισβητήσεις για τα όρια νομιμότητας λειτουργίας του συστήματος (Α.Ι. Πασιάς, 1983).

Ο αποκλεισμός του ανθρώπινου παράγοντα από τη σωματική - χειρόγραφη εγγραφή και η αντικατάστασή του από την αξιοπιστία και αντικειμενικότητα του τεχνικού μέσου (Α.Ι. Πασιάς, 1985) δεν απαλλάσσει τον εφαρμοστή ή ερευνητή του δικαίου από την αξιολογική κρίση ή και τον έλεγχο της πληροφορίας (Δ.Ι. Ευρυγένης, 1971).

Η Κυβερνητική Εγκληματολογία, η Κυβερνητική Ανακριτική, η Κυβερνητική Σωφρονιστική, το Κυβερνητικό Ποινικό Δίκαιο, η Κυβερνητική Ποινική Δικονομία έχουν πολύ δρόμο μπροστά τους για να μπορέσουν να εναρμονίσουν τις ανθρωποκεντρικές μεθόδους τους στα τεχνολογικά δεδομένα. Ο προσδιορισμός των δυνατοτήτων αλλά και η χάραξη των ορίων μιας Κυβερνητικής Αντεγκληματικής Πολιτικής με εξειδικευμένα επιχειρησιακά προγράμματα θα αποτελέσει το "σταυρό" των εγκληματολόγων και των πολιτικών επιστημόνων του αύριο.

Η λογική και η ελευθερία, η αλήθεια και η αξιοπρέπεια πρέπει να συνυπάρχουν και όχι να αλληλοαναιρούνται.

Ε. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

— Η αναγνώριση ενός προβλήματος και η απόπειρα επίλυσής του έξω από δόγματα ώστε η επαλήθευση της υπόθεσης να βγαίνει από την πολυκλαδική ερμηνευτική προσέγγιση και όχι από την αποκωδικοποίηση μαθηματικών τύπων,

— Η διαίσθηση και το συναίσθημα, οι συναφείς με το πρόβλημα γνώσεις και η εμπειρία, που παίζουν πολλές φορές πιο καθοριστικό ρόλο από την εφαρμογή της αλγοριθμικής σκέψης (Σύγχρονη εκπαίδευση, 1986),

— Η διάκριση ανάμεσα στις επαληθεύσιμες υποθέσεις (του επιστήμονα) και τις εκμεταλλεύσιμες υποθέσεις (π.χ. του πολιτικού) (Π. Μαρτινίδης, 1986),

— Η άρνηση της άποψης ότι η απονομή της δικαιοσύνης μπορεί να εξαντληθεί σε ένα είδος "ταξινομημένης τεχνικής",

— Η προεξάρχουσα θέση του σκεπτόμενου δικαστή απέναντι στην εκλογικεύουσα τεχνολογία κατά την ερμηνεία των δεδομένων,

— Ο περιορισμός και έλεγχος στη συγκέντρωση, επεξεργασία και μετάδοση ονομαστικών πληροφοριών,

— Ο "φάκελλος της προσωπικότητας" που βοηθάει το δικαστή στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης και δεν "στιγματίζει" τον εγκληματία,

— Η αποφυγή κατάρτισης κλιμάκων εκτίμησης ή πινάκων πρόγνωσης της ανθρώπινης συμπεριφοράς (τυπικά ή ιδανικά προφίλ),

— Η διάκριση ανάμεσα στη "διάγνωση" του Η/Υ και στη "θεραπεία" που προτείνει ο δικαστής,

είναι μερικές από τις αρχές που πρέπει να ισχύουν σε σχέση με τη χρήση του Η/Υ

στην εγκληματολογική έρευνα.

Το τμήμα μνήμης του Η/Υ είναι αρμοδιότητα του τροφοδότη, το τμήμα ελέγχου του τεχνικού, το τμήμα επεξεργασίας του ειδικού που θέλει στοιχεία και το τμήμα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο είναι αντικείμενο νομοθετικής και δικαστικής ρύθμισης.

Το τι ακριβώς ζητάμε είναι η κρίσιμη απόφαση και όχι το τι μπορεί να μας δώσει ο Η/Υ.

Και στο χώρο της εγκληματολογίας δεν είναι δυνατό να ξεχάσουμε ότι "ο Η/Υ δεν συγκινείται" από τα βιώματα του ανθρώπου-εγκληματία. Αυτά τα βιώματα καλούμαστε να σεβαστούμε —προληπτικά ή μετεγκληματικά— ορθώνοντας μπροστά στην τεράστια μηχανή το ανάστημα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας¹⁵.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. *Conseil de l' Europe, The Progress in legal information system in Europe, Cambridge 13-15/7/1983*, εκδόσεις *C. de l' Europe, Strasbourg 1984: paper by Mr Nunn - Price - D. R. Worloch, Eurolex, p. 12, paper by Lexis, p. 28, paper by Y. Bussé, Juris, p. 118*.
2. Η υψηλή ποιότητα, τα κατανοητά *database* σε πλήρες κείμενο, η απλή "γλώσσα" για το μη-τεχνικό χρήστη, η πρόσβαση στο σύστημα μέσω τηλεφωνικών γραμμών, η *on-line* σύνδεση ερευνητικών κέντρων με *databank* είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των συστημάτων για τους νομικούς, βλ. *Conseil de l' Europe, The Progress*, σ. 12 επ., 118 επ.
3. Βλ. μ. α. *Centrum voor Internationaal Strafrecht (Belgium) "Analysis of the phenomenon of whitecollar criminality by means of computer and study of adequate initiatives concerning crime prevention and suppression-Search for a national and European model penal legislation"* και "Computer - and telematic fraud: preventive and repressive tackling" στο *Echange International d' Informations sur les projets de recherches criminologiques dans les Etats Membres, Strasbourg 1986*, σ. 5, 6.
4. Πρβλ. *Jeremy Campbell*, 'Ανθρωπος και πληροφορικά συστήματα, εκδ. Χατζηνικολή, 1985, σ. 59: "Πρέπει να κατανοήσουμε τη βαθιά σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην πιθανότητα και την πληροφορία".
5. Βλ. *Conseil de l' Europe, E.D.P. Systems for Court Administration, Strasbourg 3-5/11/1982*, εκδ. *C. de l' Europe, Strasbourg 1983' paper M. R. Scherpeneel, The Challenge posed by modern information technology for the administration of Justice*, σ. 17, και την εκεί ανάπτυξη των προβληματισμών για ένα *Court-office automation*.
6. Βλ. *Christian Roque - Daniel Viault, Informatique et casier judiciaire, Journee a Poitiers*, σ. 105 επ., όπου αναγράφονται ως αναγκαίες προϋποθέσεις: α) η μη-ύπαρξη τεχνικής βοήθειας έξω από το Υπουργείο Δικαιοσύνης β) η μη-εγκατάσταση δικτύου τηλε-πληροφορήσης και γ) η υψηλή ασφάλεια σε κτίρια και εγκαταστάσεις για αποτροπή ενδεχόμενης προσπάθειας τρίτων να πλησιάσουν το Κεντρικό Ποινικό Μητρώο.
- Σχετικός είναι και ο γαλλικός νόμος 80-2/4.1. 1980.
7. Η πληροφόρηση θα περιλαμβάνει: φωνή - γραφική παράσταση - εικόνα - κείμε-

vo - video και data βλ. *M. F i s h e r* , *The electronic office of the future*, *C. de l' Europe* 1983, σ. 206 επ.

8. Όπως π.χ. οι κλήσεις σε βοήθεια, οι αναφορές της Αστυνομίας, οι εντολές του Εισαγγελέα, κλπ. βλ. *B. A l p s t e n* , *Some remarks on the computerisation of Criminal Cases in Sweden*, *C. de l' Europe*, 1983, σ. 90 επ.

9. Έτσι μέσω των *computers* των Τραπεζών στέλνονται σήματα για τις ακάλυπτες επιταγές, μέσω των *computers* της Τροχαίας για τις παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. βλ. *J. R. W a t e r p l a s* , *Data processing systems for the administration of Belgian Police Courts*, *C. de l' Europe*, 1983, σ. 47 επ.

10. Προβλ. "Δεν υπάρχουν όρια στις *capacites sensorielles* που η τεχνολογία και η επιστήμη θέτουν στην υπηρεσία της Αστυνομίας για τη δίωξη του εγκλήματος".

Recommendation no R (85) 10, Comittee of Ministers on 28/6/1987, Council of Europe.

11. βλ. Κ. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ι δ η , Ποινικό δίκαιο και ανθρώπινη αξιοπρέπεια, Αθήνα 1987, σ. 86 επ.

12. Προβλ. "Noting also that the growing dependence of such means has created a new situation with regard to the responsibilities of the providers of legal information and to the protection of those seeking to obtain such information" *Recommendation no R (83) 3 "Concerning the protection of users of computerised legal information services" Committee of Ministers on 22/2/1983, Council of Europe.*

13. π.χ. με την κατάρτιση εθνικών στατιστικών προγραμμάτων, την τυποποίηση ορολογίας και ορισμών, την κατηγοριοποίηση εγκληματικών πράξεων κλπ., βλ. *Dictionary of Criminal Justice Data Terminology, U.S. Department of Justice, 2 edition, 1981, σ. 7 επ.*

14. Τρία είδη *retrieval libraries* υπάρχουν: α) *search library*, η οποία παρέχει στοιχεία, β) *found library*, η οποία καταγράφει τα αποτελέσματα της εντολής για την έρευνα και γ) *macro-library*, η οποία περιέχει *macro-definitions* (ονόματα, όρους και αντίστοιχες παραμέτρους) βλ. *Conseil de l' Europe, Common standards for legal retrieval system, Strasbourg 1983, σ. 33 επ.*

15. Όστε να συνυπάρχουν και να μη συγκρούονται οι δύο βασικοί στόχοι της αποδεικτικής διαδικασίας, η ανεύρεση της αλήθειας και ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και προσωπικότητας βλ. Κ. Κ α λ α β ρ ο ύ , "Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη", Αθήνα 1984, σ. 94.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α λ ε ξ ι ά δ η , Σ τ. , Ανακριτική, Θεσ/κη 1986, σ. 97.
2. *B a r b e y , G u y* , *L'enseignement assiste par ordinateur*, Casteman 1971, σ. 17
3. *B o u d o n , M.* , *Analyse des statistiques criminelles francaises par ordinateur*, *Actes du XIV Cours International de Criminologie, Lyon, Oct. 1964*, Πρακτικά 1965, σ. 289.
4. Γ ι α ν ν ό π ο υ λ ο υ , Θ. , Όψεις και προβλήματα της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας, Νο Β, Φεβρ. 1986, τ. 34, σ. 170 επ.

5. *Chorafas, D. N.* Η επανάσταση της γνώσεως, εκδ. Παπαζήσης, 1969, σ. 73.
6. *Chouraqui, Alain, L' informatique au service du droit, PuF, 1974, σ. 184.*
7. *Computers : Οι κυρίαρχοι του 2000, Αστυνομική Επιθεώρηση, Ιούλ. 1987, σελ. 534.*
8. *Couvrat, Pierre, L'apparition de l' informatique dans le domaine penal, Journee d' etudes du 15/11/1980 a Poitiers "Informatique et droit penal", εκδ. Cujas 1983, σ. 14.*
9. Δασκαλάκη, Ηλ. Η εγκληματικότητα της κοινωνικής αντίδρασης, 1985, σ. 144.
10. Δημόπουλου, Χ., Κυβερνητική και Εγκληματολογία — Βασική Προβληματική, Δελτίο Εγκληματολογικής Ενημέρωσης, τ. 5-6, Αυγ.-Νοε. 1986, σ. 5 επ.
11. *Duverger, Maurice, Μέθοδοι Κοινωνικών Επιστημών, ΙΙ, εκδ. ΕΚΚΕ, Αθήνα 1978, σ. 31.*
12. Ευρυγένη, Δ. Ι. Βιβλιοκρισία στο έργο του Σπ. Σημίτη "Κρίση πληροφορίας εις το Δίκαιον και επεξεργασία δεδομένων". (Καρλσρούη 1970), Αρμεν. 1971, σ. 1146 επ.
13. *Evrigenis, D. J. Examen critique et comparatif des divers systemes electroniques de stockage et de traitement d' informations juridiques, Πληροφορική και δίκαιο, 1: 1987, σ. 32 επ.*
14. *Farr, Robert, The electronic criminals, New York 1975, σ. 80 επ.*
15. *Feyeraabend, Paul, Γνώση για ελεύθερους ανθρώπους, Θεσ/κη 1986, σ. 234.*
16. *Goldstein, Bruce, Ηλεκτρονική απάτη: το έγκλημα του μέλλοντος, πρωτοδημοσιεύτηκε στο Police Chief 1983, μτφ. στην Αστυνομική Επιθ. 1987, σ. 595 επ.*
17. *Coudot-Perrot, Andree, Κυβερνητική και Βιολογία, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα, χ. χρ., σ. 6.*
18. *Gruhier, F-Hauter, F, Piraterie informatique, Le Nouvel Observateur, 14-4-1980, Le Figaro 24-9-1980.*
19. Κανελλόπουλου, Βαγγ. Οι κίνδυνοι από την αδράνεια απέναντι στην πληροφορική επανάσταση, Οικον. Ταχυδρ. 27-8-87.
20. Κεραμέα, Κ. Νομική Παιδεία και έρευνα: αναγκαίες συσχετίσεις και ελληνικές δυνατότητες, εισήγηση στο συνέδριο για τα 50 χρόνια της σχολής Ν.Ο.Ε. του Α.Π.Θ., Θεσ/κη 3-6/5/1979.
21. Κουκιάδη, Γ. Νομική Παιδεία και έρευνα, εισήγηση στο Συνέδριο ΝΟΕ/ΑΠΘ, Θεσ/κη 3-6/5/1979.
22. Κουράκη, Νεστ. Τα οικονομικά εγκλήματα, Αθήνα 1982, σ. 23 επ.
23. Κωνσταντοπούλου, Χρυσ., Αρχές Κοινωνιολογικών Μεθόδων, Θεσ/κη 1985, β' εκδ., σ. 34.
24. *Leclercq, Pierre, Informatique et gestion du proces penal, Journee a Poitiers, σ. 88.*
25. Μαλριέ, Ζαν - Πωλ, Οι αυτοκρατορίες της πληροφορικής, περιοδ. "Διαβάζω", τ. 175, 30-9-1987, σ. 45 επ.
26. Μαρίνου, Τ. Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το δίκαιο, Αθήνα 1980, σ. 18 επ.

27. Μαρτινίδη, Περ. Σημειωτική του αληθοφανούς λόγου, στο "Η δυναμική των σημείων" Θεσ/κη 1981, σ. 231 επ.
28. *M a s s e , M i c h e l , Le droit penal special ne de l' informatique, Journee a Poitiers*, σ. 22 επ.
29. Μαυριά, Κ. Το συνταγματικό δικαίωμα ιδιωτικού βίου, Αθήνα 1982, σ. 172.
30. Μπενζεκρι, Ζαν-Πιερ, Μαθηματική βεβαιότητα και γνώση της φύσης, περιοδ. "Διαβάζω", τ. 175, 30-9-1987, σ. 26 επ.
31. Πανούση, Γ. Η διδασκαλία των εγκληματολογικών επιστημών στα Τμήματα Νομικής, Αθήνα 1987, σ. 28.
32. Πασιά, Α. Ι. Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και νομική παιδεία, Αρμεν. 1980, σ. 540 επ.
33. Πασιά, Α. Ι. Η λογική σχεδιασμού, εγκατάστασης, συντήρησης και ανάπτυξης ενός ολοκληρωμένου ηλεκτρονικού συστήματος επεξεργασίας νομικών δεδομένων σε εθνική κλίμακα, Ελλ. Επιθ. Ευρ. Δικ. 3, 1983, σ. 739 επ.
34. Πασιά, Α. Ι. Ηλεκτρονικό εθνικό αρχείο Ποινικού Μητρώου, Ελλην. Επιθ. Ευρ. Δικ. 3, 1985, σ. 470 επ.
35. Πασιά, Α. Ι. Η ποιοτική διάσταση των σχέσεων δικαίου και Η/Υ — Βασικές προϋποθέσεις νομιμοποίησης, Πληροφορική και δίκαιο, 1: 1987, σ. 11 επ.
36. Πόπωτα, Κ. Μύθοι και πραγματικότητα γύρω από τη σχέση του δικαίου και των ηλεκτρονικών υπολογιστών, Οικονομ. Ταχυδρ. 18-6-1987.
37. *R o b e r t , P h . Informatique et recherche penale, Journee a Poitiers*, σ. 127 επ.
38. *R o g e r , M i c h e l , La nomenclature des infactions par l' informatique, Journee a Poitiers*, σ. 55 επ.
39. *R o g e r s , M i c h a e l , Mimicking the Human Mind, NewsWeek, July 20, 1987*, σ. 40-41.
40. *S a r g o s , P . Le droit penal special ne de l' informatique, Journee a Poitiers*,
41. Σημίτη, Σπ. Η/Υ και νομική παιδεία: Προϋποθέσεις, Επιπτώσεις, Προοπτικές, Αρμεν. 1980, σ. 525 επ.
42. Σκουρή, Β. Η κρίση της νομοθετικής λειτουργίας, 1987, σ. 13 επ.
43. *S u g a r m a n , R o b e r t , On foiling computer crime, IEEE Spectrum, July 1979*, σ. 31.
44. Σύγχρονη εκπαίδευση, Αφιέρωμα στους μικρο-Υπολογιστές στο σχολείο, τ. 31, 1986, σ. 66 επ.
45. Φατούρου, Αργ. Νομική παιδεία και έρευνα, Εισήγηση στο Συνέδριο ΝΟΕ/ΑΠΘ, Θεσ/κη, 3-6/5/1979.
46. Φίλια, Β. κ α . Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών, Gutenberg, 1977, σ. 248.
47. *W i e n e r , N . Κυβερνητική και κοινωνία*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, χ.χρ., σ. 144 επ.
48. *4eme Colloque, Conseil de l' Europe, Stockholm 1984 "L' informatique dans l' administration des etablissemments penitentiaries en relation avec la justice penal"*
49. *6eme Colloque, Conseil de l' Europe, Helsinki 1987 "L' informatique dans l' admistration penitentiaire et liens avec d' autres systemes juridiques informatises"*.